

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 3, 2014

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 354.1 / 314.1

О. М. Долінченко,
аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом,
Національної академії державного управління при Президентові України (м. Київ)
Н. П. Крижина,
д. н. держ. упр., професор, кафедра регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом,
Національної академії державного управління при Президентові України (м. Київ)

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ВЕЛИКИХ МІСТАХ

О. М. Dolinchenko
N. P. Kryzhyna

EXPERIENCE OF THE EUROPEAN COUNTRIES IS IN RELATION TO GOVERNMENT DEMOGRAPHIC PROCESS IN CITIES

Визначено основні тенденції урбанізації в XXI столітті, проблеми великих міст Європи та відображення їх в демографічній політиці і принципах державного регулювання демографічних процесів в Європейських країнах. Узагальнено комплекс методів і інструментів державного регулювання демографічних процесів та окреслено пріоритетні напрями демографічного розвитку у великих містах. Основою державного регулювання демографічними процесами, що визначаються як цілеспрямований, обґрунтований процес управлінського впливу суб'єктів управління на об'єкти управління за допомогою комплексу економічних, адміністративно-правових, виховних методів впливу. Механізмом державного регулювання демографічними процесами, який визначається, як сукупність практичних засобів, заходів, важелів та стимулів, що дають змогу державі впливати на демографічні процеси з метою їх регулювання. Реалізація державного регулювання демографічними процесами у великих містах спрямована на об'єкти регулювання, зокрема на похідні категорії (народонаселення, відтворення населення, природний рух населення, демографічний перехід, природний приріст населення, народжуваність, смертність, міграцію населення, демографічне навантаження населення та старіння населення).

The main trends of urbanization in the twentieth century, the problems of the big cities of Europe and their reflection in the demographic policy and the principles of state regulation of demographic processes in the countries in the countries of Europe are defined. Generalized complex of methods and instruments of government control of demographic processes and outlined priority directions of demographic development in the European cities. The basis for state regulation of population policy, which is defined by us as purposeful, based process management impact business management facilities management through complex economic, administrative, legal, educational methods influence the mechanism of state regulation of demographic processes, defined by us as set practical means and measures, instruments and incentives that enable the state to influence demographic processes for their regulation. Implementation of state regulation of demographic processes aimed at regulated objects, including derived categories (population, reproduction, natural increase in population, the demographic transition, population growth, fertility, mortality, migration, demographic pressure of population, aging population).

Ключові слова: демографічна політика, демографічні процеси, урбанізація, демографічні фактори, державне регулювання демографічних процесів, субсидії.

Key words: demographic policy, demographic processes, urbanization, demographic factors, regulation of demographic processes, allowances.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Кінець XX - початок XXI століть ознаменувався новим трансформаційним етапом розвитку демографічних процесів, що пов'язані із проблемами порушення механізмів відтворення населення у різних країнах, світу, масштабною урбанізацією та передержувальними темпами зростання міського населення, міграційними тенденціями робочої сили.

Новими викликами державного регулювання демографічних процесів європейських країн є: зміна її пріоритетів регулювання із кількісного зростання населення на якісне відтворення (освітня, статеві-вікова, кваліфікаційна структура населення); регулювання кількості населення великих міст; зменшення старіння населення; врахування специфічних інтересів окремих соціально-демографічних груп населення великих міст; етнічних та релігійних особливостей тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми державного регулювання демографічних процесів у великих містах Європейських країн зумовило необхідність проаналізувати низку наукових тлумачень основних проблем, понять і методів дослідження.

Питання стратегічного планування та розвитку великих міст досліджували такі вітчизняні науковці: В. М. Вакуленко, В. С. Куйбіда, В. В. Мамонова, Н. Р. Нижник, а також зарубіжні дослідники: І. Ансофф, Б. Бергер, Д. Блейклі, Д. Брайсон, Дж. Л. Гордон, Ш. Гофер, К. Ендрюс, К. Р. Крістенсен, Ф. Хейвуд, Д. Шендел та інші.

Дослідження аспектів державного регулювання демографічних процесів, представлено у роботах таких вітчизняних науковців як: Г. В. Балабанова, З. С. Варналія, О. А. Грішиної, М. І. Долішнього, Е. М. Лібанової, О. М. Палія, І. Прибиткової, Н. О. Рингач, В. А. Скуратівського, Л. Л. Тарангула, О. І. Шниркова, та зарубіжних вчених: А. Брессанда, А. Г. Вишневіського, В. В. Громико, О. Д. Захарова, Л. Ліндберга, Б. Розамунда, У. Уоллеса та інших.

Незважаючи на ґрунтовні дослідження, ще залишаються не цілком розкритими питання, щодо врахування регіональних особливостей, проблем розвитку великих міст у державному регулюванні демографічних процесів України та застосування зарубіжного досвіду європейських країн у виробленні механізмів регулювання. Проте, так ін. не було сформовано цілісне бачення вирішення проблеми державного регулювання демографічними процесами у великих містах.

Мета і завдання дослідження. Метою даної статті є дослідження демографічного стану та механізмів демографічної політики і демографічного регулювання європейських країн, що мають певний досвід подолання деструктивних явищ у площині народонаселення великих міст.

Завданням статі є дослідження демографічного стану у механізмів демографічного регулювання народонаселення у великих містах європейських країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному глобальному демографічному середовищі Європейських держав, все більш активну роль відіграють великі міста, міські агломерації – метрополії – історично сформовані великі, сконцентровані навколо великого центру або скупчення міст поселенські форми, що представляють собою складні суспільно-економічні системи, здатні конкурувати в глобальному масштабі з іншими економічними структурами. Серед країн Європи найбільше нараховується міст з населенням понад 500 000 населення у: Росії – 22; Німеччині – 14; Україні – 8; Італії – 6; Іспанії – 6; Великій Британії – 5; Польщі – 5.

Досвід міжнародної системи державного регулювання демографічних процесів у великих містах здійснюється на таких двох рівнях :

- I. рівень. Рівень демографічного регулювання країн Європи.
- II рівень. Рівень регулювання розвитку великих міст Європи.

Еволюцію системи міжнародного законодавчого державного регулювання демографічних процесів можна представити у п'ять взаємопов'язаних етапів: I етап - 1945-1970 роки (період після створення Організації Об'єднаних Націй); II етап - 1970-1980 роки (період проведення Конференції з народонаселення в Бухаресті 1974 року); III етап – 1980-1990 роки (період проведення Міжнародної Конференції з народонаселення в Мехіко в 1984 році); IV етап – 1990-2000 роки (період проведення Міжнародної Конференції з розвитку (МКНР) в Каїрі 1994 р); V етап – сучасний етап (після 2000 року) початок XXI століття [1, с. 23].

Максимальне наближення до методологій, що застосовуються в міжнародній практиці, перш за все в системі ООН (потужний поштовх до розвитку нових методологій зі сталого розвитку країни в цілому та народонаселення, зокрема, дали конференції ООН в Мехіко (1984 р.), Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Каїрі (1994 р.), Нью-Йорку (1997 р.). Прийнятий на Міжнародній конференції з народонаселення в Бухаресті (1974 р.) Всесвітній план дій в області народонаселення, передбачав створення в кожній країні органу, народонаселення, що займається проблемами, а також систематичну оцінку ефективності політики народонаселення. На конференції у Мехіко (1984 р.) проаналізовано підсумки реалізації плану народонаселення та окреслено перспективи світової стратегії народонаселення у збільшенні тривалості життя та зменшення смертності. На конференціях у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) та Каїрі (1994 р.) сформовані програми «стійкого розвитку» - дотримання прав людини, про збереження репродуктивного здоров'я тощо.

Стосовно рівня регулювання розвитку великих міст Європи, то у 1975 році було створено Фонд регіонального розвитку, основна мета діяльності якого – зниження рівня просторових соціально-економічних диспропорцій у Європейському Союзі (ЄС) в цілому. Відбулось ряд неофіційних нарад з питань міського розвитку – у Роттердамі 2004 року, Брістолі 2005 року, Лейпцигу 2007 року, Марселі 2008 року і Толедо 2010 року.

Згідно із Лейпцизькою хартією про стійкий розвиток європейських міст і Декларацією Толедо, та у співпраці із європейським Фондом регіонального розвитку (ERDF), зокрема, через міський Пілотні проекти (1989-99), а також і міські Громадські ініціативи (1994-2006), було напрацьовано чотири основних цілі розвитку великих європейських міст. В межах цих нарад напрацьовано форми взаємодії у регулюванні діяльності великих міст між державами-членами ЄС, Європейською Комісією, Європейським Парламентом, Комітетом регіонів та іншими європейськими установами, та зацікавленими сторонами - Радою Європейських Муніципалітетів і регіонів (CEMR) і EUROCITIES та інших.

Цілями розвитку міст визначено: зміцнення економічного процвітання і зайнятості у великих містах Європи; заохочення рівності, соціальної інтеграції та регенерації в міських районах; охорони і поліпшення міської умов для досягнення локального та глобального сталого розвитку; сприяння ефективному міському управлінні та реалізації місцевих можливостей. Концептуально схема державного управління демографічними процесами великих міст європейських країн може бути представлена таким чином, див. рис. 1.

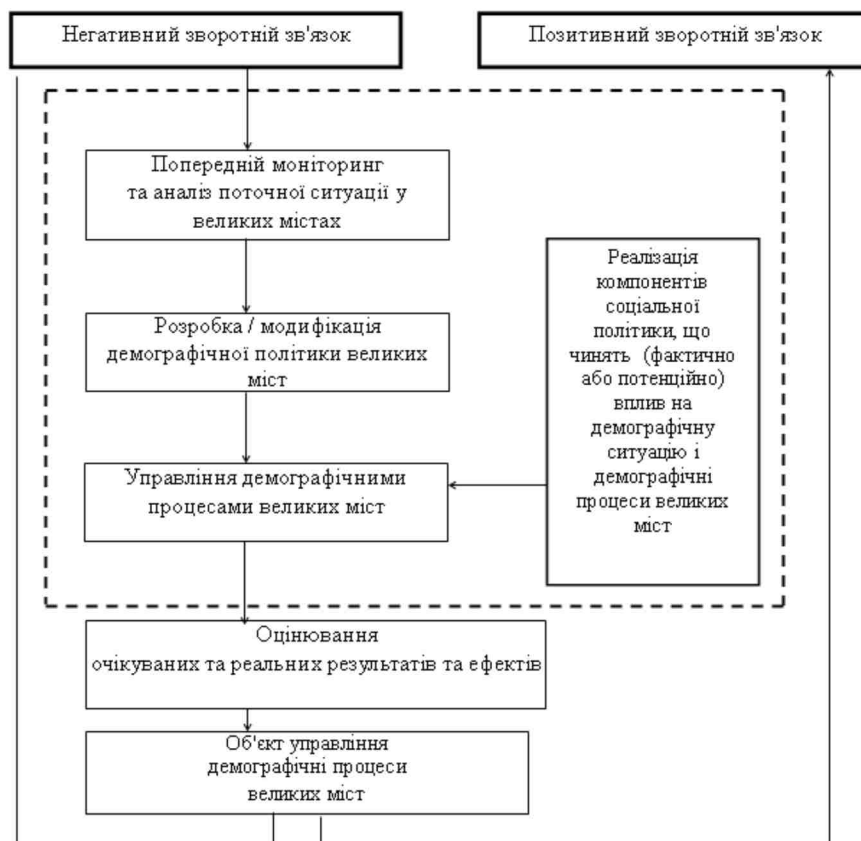

Рис. 1. Концептуальна схема державного управління демографічними процесами у великих містах

Державне регулювання демографічних процесів великих міст можна визначити, як вплив держави на складні демографічні процеси у великих містах - народжуваності і смертності, відтворення населення, умов зайнятості й праці, рівні життя та соціального забезпечення населення, міграційні потоки, через комплекс взаємоузгоджених методів державного регулювання. Система методів та інструментів державного регулювання демографічних процесів країн Європи наведена на рис. 2.

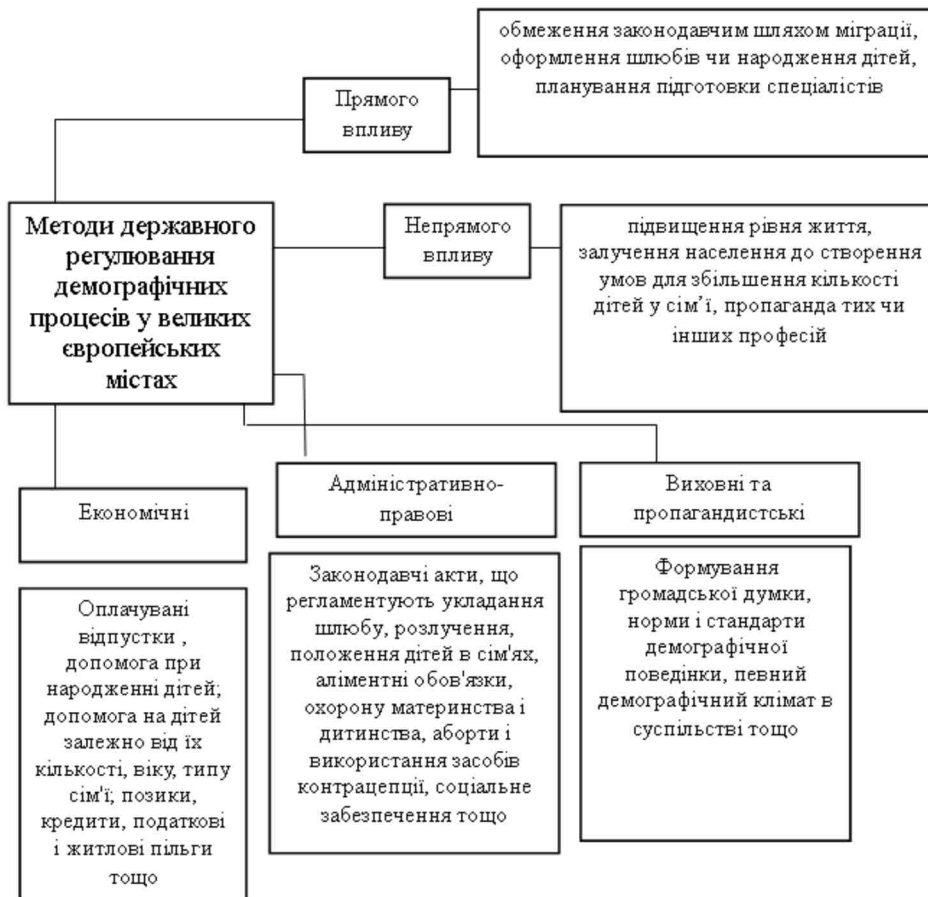

Рис. 2. Комплекс методів та інструментів державного регулювання демографічних процесів у великих містах Європи *

*- Складено та узагальнено автором за матеріалами [2, с. 48,]

Основними демографічними тенденціями у великих європейських містах, що піддаються регулюванню – є наступні: поступове зменшення кількості населення Європейських країн, значної концентрації міського населення, міграційні спрямування іммігрантів у великі міста, старіння населення полінаціональна структура міст.

Останні тенденції народонаселення країн Європи демонструють падіння кількості населення на фоні великої концентрації населення великих міст. Різні країни Європи застосовують різну демографічну політику щодо народонаселення:

- політика невтручання у темпи зростання населення (відхилення від переслідування кількісних цілей зростання населення) – Франція, Італія, Німеччина та Великобританія;
- політика стимулювання зростання темпів населення - країни Східної Європи (Болгарії, Польщі, Республіка Молдова, Румунія і Словаччина) (табл. 1).

Таблиця 1.
Урядова політика щодо темпів зростання населення та народжуваності у великих містах Європи *

Країна	Франція	Німеччина	Італія	Великобританія	Росія
Політика					
Політика темпів зростання населення	Невтручання	Невтручання	Невтручання	Невтручання	Підняття
Політика народжуваності	Невтручання	Невтручання	Невтручання	Невтручання	Підняття

*- Складено та узагальнено автором за матеріалами [3, р. 31]

Спостерігається, високий ступінь урбанізованості населення розвинутих країн Західної Європи на фоні тенденцій субурбанізації міст Східноєвропейських країн та розвитку навколomisських територій, що коливається упродовж 2006-2012 років у країнах Європи на рівні 71-75 %, зокрема країнах Західної Європи – 75-80 %, та країнах Східної Європи – 68-69 %, див. рис. 3.

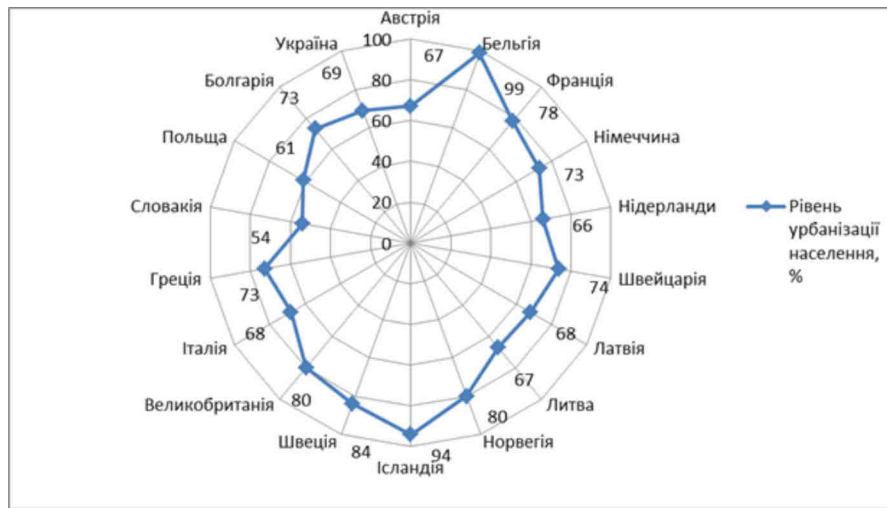

Рис. 3. Рівень урбанізації населення деяких країн Європи у 2012 році, % *

*- Складено та узагальнено автором за матеріалами [4]

У Західній Європі утворилися великі міські агломерації - Паризька, Лондонська, Рейнсько-Рурська та мегалополіси - Паризький, Південно-англійський, для яких характерні такі особливості, як: концентрація, інтенсифікація й диференціація міських видів діяльності; поширення в суспільстві міського способу життя з особливою структурою спілкування, культурою, системою ціннісних орієнтацій; ускладнення форм і систем урбанізаційного розселення; формування на основі мережі міських поселень систем розселення, диференціація міського простору, залучення нових територій до сфери впливу міст різного типу й рангу [5, с. 55].

Особливістю урбанізованості Європейських міст – є міграційні потоки населення та робочої сили із менш розвинених країн. Коефіцієнт міграційного приросту населення великих міст демонструє значний приріст міст Австрії, Бельгії, Швейцарії, Італії, Великобританії, Німеччини, див. рис. 4.

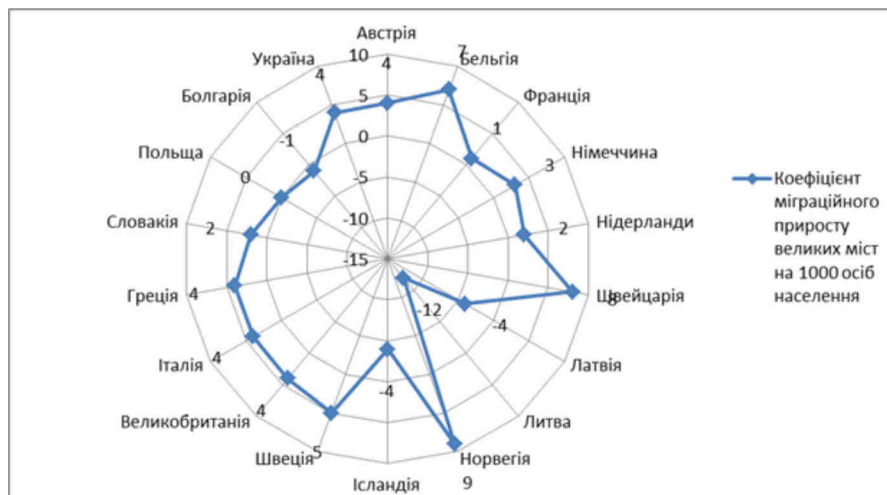

Рис. 4. Коефіцієнт міграційного приросту населення великих міст на 1000 осіб деяких країн Європи у 2012 році, %*

*- Складено та узагальнено автором за матеріалами [5]

Основними міграційними заходами європейських держав є захист місцевих працівників великих міст, вільне переселення для задоволення потреб роботодавців, збільшення економічної міграції, забезпечення дозволу на притік висококваліфікованих іноземних мігрантів та жорсткі обмеження для решти категорій, див. табл. 2.

Системоутворюючою тенденцією великих європейських міст – є загальне старіння населення, як сільських так і міських поселень Європи. Динаміка коефіцієнтів народжуваності та смертності упродовж 2008-2012 років перебуває на одному рівні. При цьому, зростає кількість осіб у віці більше 80 років, а у 2050 році ця група населення становитиме 10 % від усього населення Європи.

Таблиця 2.
Порівняння стратегій та засобів державного регулювання міграційних процесів у великих містах деяких європейських країн *

№ пп	Країна	Умови	Стратегія
1	Великобританія	Максимально вільне переселення в межах країни	Дозвіл на в'їзд висококваліфікованим кадрам при обмеженні міграції людей з низьким рівнем кваліфікації
2	Франція	Захист місцевих працівників при розгляді заявок роботодавців на наймання іноземного працівника	Збільшення економічної міграції. Обмеження імміграції
3	Нідерланди	Обмеження міграції людей з низьким рівнем кваліфікації і недостатнім знанням данської мови	Задовільний рівень використання дозволів на в'їзд висококваліфікованих фахівців.
4	Німеччина	Суперництво з іншими країнами за висококваліфікований персонал	Постійне проживання для іноземців з високим рівнем кваліфікації та заробітної плати. Жорсткі обмеження для решти категорій мігрантів

* - Складено та узагальнено автором за матеріалами [6, р. 43]

На фоні нерівномірного розподілу населення європейських країн в межах окремих територій спостерігається нерівномірність розподілу бідного та малозабезпеченого населення.

У Скандинавських країнах, в Ірландії, Великобританії, Португалії застосовується універсальний підхід до проблем подолання бідності, за якого системи соціального захисту включають усі організаційно-правові форми надання соціальних виплат та послуг населенню. До цих систем входить, зокрема, соціальне страхування у всіх його видах та програми щодо забезпечення мінімального доходу, які забезпечують задоволення базових потреб найбідніших верств населення.

Наприклад, у Іспанії упродовж 1975-2003 рр. частка бідних людей з доходом менше половини середньонаціонального рівня скоротилася з 21% до 19% [7, с. 67]. У 2007 р. виплати на соціальне забезпечення з державної скарбниці. Так у Великобританії, Німеччині прожитковий мінімум встановлюється на рівні 40 % від медіанного доходу, у Фінляндії, Італії, Греції, Іспанії - 50 %, у Португалії та Ірландії - 60 % відповідно. Захисним бар'єром для малозабезпечених громадян служить закон про мінімальну заробітну платню та її індексацію. В деяких країнах, зокрема Франції, Швейцарії, індексація охоплює не все трудове населення, а лише частину найнятих робітників [7, с. 70].

Збільшується також полінаціональність структури населення великих європейських міст. Число людей іноземного походження в молодших вікових груп великих міст складає більше 25,0 % у багатьох містах ЄС. Прогнози на міському рівні показують, що частка людей іноземного походження буде збільшуватися, так як багато Європейських держав, отримали великі хвилі молодих іммігрантів за останні 15 років [7, с. 73].

Враховуючи ці чинники, основними інструментами державного регулювання демографічних процесів, що застосовуються країнами у великих містах Європи є регулювання адміністративними та економічними методами, зокрема через розселення територій, стимулювання та обмеження окремих міграційних процесів, фінансові допомоги сім'ям, допомоги по народженню дітей, працевлаштування, забезпечення стабільності сімей та обмеження міграційних впливів.

Еталоном демографічного регулювання є Франція, активна демографічна політика у великих містах якої, спрямована на підвищення народжуваності і проводиться з початку 20-х років ХХ ст. У 1946 році у Франції була введена в практику широка система грошових виплат і податкових пільг сім'ям, спрямована на заохочення народжень першої, другої та третьої дитини. У результаті серед країн Західної Європи в середині 80-х років Франція мала один з найвищих сумарних коефіцієнтів народжуваності (середня кількість дітей на 1 жінку) - 1,8 - 1,9. В останні роки введені також одноразові виплати по народженню дитини в сумі 260% базової зарплати на першого і 717 % на кожну наступну дитину, а відпустка по вагітності оплачується в розмірі 90% заробітку [8, с. 322].

У даний час основним напрямом змін на ринку праці у Франції є неухильне зростання частки тимчасової роботи за рахунок постійної. Серед молодих людей у віці 15-29 років кожний третій має тимчасову роботу, або працює неповний робочий день. Політика зайнятості у великих містах Франції, яка покладається на Національне агенство зайнятості, яке своїми структурними підрозділами охоплює всю територію країни [8, с. 336].

За частотою тимчасово зайнятих Франція займає 3-є місце в світі. Регулювання статусу мігрантів у Франції здійснює Французький офіс захисту біженців та осіб без громадянства при Міністерстві закордонних справ і водночас - Дирекція зі справ населення та міграції у Міністерстві праці, зайнятості та соціальних питань.

Державне регулювання демографічних процесів у великих містах Швеції здійснюється на основі матеріальних стимулів, допомог та виплат. Забезпечується необхідна кількість місць у дитячих дошкільних закладах для працюючих батьків. Працюючі батьки мають право на відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею віку одного року (з 1 січня 2002 року - на 13 місяців, у тому числі 2-ма місяцями може скористатися тільки батько дитини, що передбачено з метою залучення батька до виховання дітей з раннього віку). У сфері зайнятості приділяється велика увага на заходи, пов'язані з її проведенням, витрачається майже 3% ВВП і 7%. Швеція активно підтримує міжнародні гуманітарні акції та приймає на своїй території біженців. У структурі імміграційної служби міністерства закордонних справ працюють відділення відповідальні за інтеграцію іноземців у шведське суспільство (працевлаштування, освіти, забезпечення житлом, соціальної допомоги) [2, с. 134].

Однією з цілей демографічного регулювання великих міст Італії є поліпшення становища жінок та турбота про сім'ю. Допомоги сім'ям виплачуються залежно від доходу. Розмір допомоги обернено пропорційний доходу сім'ї і прямо пропорційний кількості членів сім'ї. Італійський уряд пропонує одноразову виплату в розмірі 1000 євро (£ 685) для пар, у яких народилась друга дитина. Всього встановлено три пороги річного доходу сім'ї в абсолютних розмірах. При доході, що перевищує 41721 євро, допомога не виплачується. Учня виплачується допомога до 25 років [9].

Іспанія посідає друге низьке місце народжуваності серед країн ЄС, стимулювання якої відбувається за допомогою матеріальних заохочень. Для боротьби з безробіттям в Іспанії була створена система професійно-технічної підготовки і перепідготовки кадрів, активно застосовується нова система тимчасових контрактів, яких існує декілька видів: з фіксованими термінами (для певного виду робіт); контракти практики (термін на 4 роки для випускників); спеціальні контракти (для вищого управлінського персоналу); контракти на невизначений час (з 1997 р.). Упродовж останніх трьох років на основі тимчасових контрактів працювало понад 30% найманої робочої сили [9, с. 87].

Досвід регулювання демографічної ситуації в Німеччині демонструє значну підтримку державою народонаселення через соціальні пільги та виплати. Останнє нововведення - нова система декретних відпусток, згідно якої перші 14 місяців батьки отримують 67% від останньої зарплати того (максимально 1800 євро, мінімально, для тих, хто до народження дитини не працював, 300 євро). Урядом проводиться політика щодо встановлення податкових пільги для сімей, в тому числі і ліквідації плати за дошкільні навчальні заклади [9, с. 101].

У Великобританії, уряд пропонує безкоштовні місяця ранньої освіти, проводить активну соціальну політику стимулювання населення, забезпечує матеріальні виплати батькам - перші шість тижнів на 90,0 % заробітної плати і наступні 20102,80 фунтів стерлінгів на тиждень. Батьки дітей віком до шести років, мають право вимагати у роботодавців більш гнучких робочих годин. Застосування основних економічних засобів регулювання демографічних процесів у великих містах окремих європейських держав наведемо у табл. 3.

Таблиця 3.
Економічні засоби регулювання демографічних процесів окремих європейських держав *

Країна	Основні допомоги і послуги
Австрія	Відшкодування вартості оплати житла, медичного страхування
Великобританія	Максимально вільне переселення Дозвіл на в'їзд висококваліфікованим кадрам при обмеженні міграції людей з низьким рівнем кваліфікації
Бельгія	Відшкодування вартості оплати житла, медичного обслуговування
Данія	Відшкодування вартості оплати житла, стипендії студентам

Франція	Відшкодування вартості оплати житла, послуг охорони здоров'я, захист місцевих працівників при розгляді заявок роботодавців на наймання іноземного працівника. Збільшення економічної міграції. Обмеження імміграції
Німеччина	Відшкодування вартості оплати житла, послуг охорони здоров'я, допомога на освіту. Дозвіл на в'їзд висококваліфікованим кадрам при обмеженні імміграції людей з низьким рівнем кваліфікації
Ірландія	Соціальне страхування у всіх його видах та програми щодо забезпечення мінімального доходу, які забезпечують задоволення базових потреб найбільш вразливих верств населення, відшкодування вартості оплати житла, безкоштовне медичне страхування

*. Складено та узагальнено автором за матеріалами [9, с. 146]

Крім того у європейських державах, ведеться активна роз'яснювальна робота та застосовуються пропагандистські заходи серед населення щодо розселення територій, збільшення народжуваності та якості населення.

Висновки з даного дослідження. Отже, на основі проведеного аналізу літературних та наукових джерел, ми можемо зробити такі висновки:

1. Пріоритетними напрямками демографічного розвитку великих міст Європейських країн у сучасних умовах розвитку та застосування позитивного досвіду державного регулювання для України, можемо визначити наступні напрями:

- забезпечення високої якості життя і добробуту усіх громад та районів великих міст;
- високий ступінь соціальної згуртованості, балансу і інтеграції, безпеки і стабільності демографічних процесів у містах і його околицях;
- соціальна справедливість, заможність населення міст;
- соціально-збалансоване життя; належна якість забезпечення населення освітою та професійним зростанням.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Застосування досвіду Європейських країн у системі державного регулювання демографічними процесами може бути досягнуто лише в єдності економічних, адміністративно-правових та ідеологічних методів демографічної політики, і у цьому контексті є необхідність подальших наукових пошуків можливості оптимізації державного регулювання демографічних процесів великих міст, на основі аналізу ролі таких міст у територіальних системах держави та їх впливу на ефективність функціонування регіонів у певних політичних та соціально-економічних умовах.

Список літератури.

1. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ ст.: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.
2. Рудницька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р. М. Рудницька, О. Г. Сидорчук, О. М. Стельмах / За наук. ред. д.е.н., проф. М.Д. Лесечка, к.е.н., доц. А.О. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.
3. Тертишна Л. С. Прогнозування природного руху населення України / Л. С. Тертишна // Управління розвитком № 16 (137). – 2012. – 112-113 с.
4. Гавриленко О. П. Екогеографія України / О.П. Гавриленко. – К.: Знання, 2008. – 646 с.
5. Гордісь Н. Р. Міграція населення Львівської області / Н. Р. Гордісь // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. - № 8. – 2009. – 112-119 с.
6. Moving Europe: EU research on migration and policy needs. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. - 2012 – С.43.
7. Заярна Н. М. Народонаселення як одна із проблем демографічної ситуації сьогодення в Україні / Н. М. Заярна, В. В. Лотоцька // Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 21.5. – 2011. – 220-224 с.
8. **Франція. В поисках новых путей.** / Отв. ред. д.и.н. Ю. И. Рубинский. – М.: издательство «Весь Мир», 2007 – 624 с.
9. Церкасевиц Л.В. Социальная политики и стратегия её реализации в странах Европейского Союза. Монография. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2003. – 232 с.

References.

1. Dolishnij M. I. (2006), *Rehional'na polityka na rubezhi XX-XXI st.: novi priorityty* [Regional policy at the turn of XX-XXI century: New priorities], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
2. Lesechko M. D. and Chemerys A.O. (2005), *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia: sutnist' i zmist* [The mechanisms of governance: the nature and content of], LRIDU NADU, Lviv, Ukraine
3. Tertyshna L. S. (2012), "Prediction Vital Ukraine", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 16(137), pp. 112-113
4. James N. Gribble, Jason Bremner. Population bulletin: Achiving demographic dividend. Vol. 67, № 2. Desember 2012.
5. Hordis' N. R. (2009), "Migration of Lviv region", *Naukovyj visnyk Volyns'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 8, pp. 112-119
6. Moving Europe: EU research on migration and policy needs. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. - 2012 – P.43.
7. Zaiarna N. M. (2011), "Population as one of the problems of the present demographic situation in Ukraine", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 21.5, pp. 220-224
8. **Francija. W poiskach nowich puteji.** / otw. red. d.i.n. Ju. I. Rubinskij. – М.: izdatelstwo «Wes Mir», 2007 – 624 p..
9. Cerkasewich L.W. Socialnaja politika I strategija eje realizacii w stranach Ewropejskogo Sojuza. Monografija. – SPb.: Izd-wo SPbGUEF, 2003. – 232 p.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"